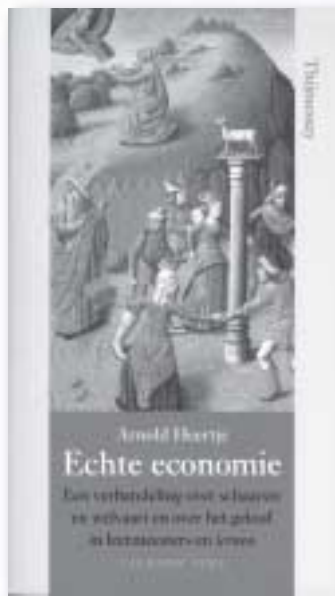

De redactie nodigt lezers uit boeken te recenseren voor deze rubriek

Arnold Heertje is een kleurrijk man: een licht ontvlambaar mens met hart voor de publieke zaak. Dat maakt hem tot een graag geziene gast op radio en tv. Maar voor zijn vakgenoten is hij een luis in de pels. Praktisch het gehele bonte Nederlandse economenvolk neemt hij op de korrel omdat zij niet recht in de leer zijn. Om de rechte leer nog een keer uit te leggen heeft professor Heertje in het boek *Echte economie* uiteengezet hoe hij denkt dat fatsoenlijke economen over economie moeten nadenken. De inhoud van het boek laat zich het beste samenvatten in vijf stellingen die in deze volgorde in het boek worden behandeld:

1. Om intelligentie en wijsheid te ontwikkelen zijn leermeesters onontbeerlijk.
2. Men kan economisch handelen alleen maar begrijpen door de spanning te bestuderen die bestaat tussen behoefte en schaarse middelen.
3. Welvaart is subjectief en omvat alles wat mensen belangrijk achten.
4. Gegeven die subjectiviteit ontbreekt de grond om harde normatieve uitspraken te doen.
5. Het Nederlandse onderwijs richt zichzelf te gronde door een intellectueel tekort en een tekort aan intellectuelen.

Op het oog lijkt er geen verband te bestaan tussen deze stellingen, maar het tegendeel wordt snel duidelijk na lezing van het openingsessay waarin Heertje zijn leerschool beschrijft. Hierin doet hij in een persoonlijk verhaal uit de doeken hoe hij vanaf zijn lagere school tot op de universiteit van leermeesters zijn intellectuele vorming heeft gekregen. De mooiste gift die een leerling van zijn leermeester kan krijgen is "bezonken bescheidenheid". Heertje kent vele leermeesters maar Hennipman is toch de allesoverheersende figuur in zijn leven. Voor wie hem niet kent, Hennipman was een Amsterdamse econoom die generaties van economen heeft beïnvloed met diepe gedachten over economie, rationaliteit en welvaart. De dominantie van Hennipman is ook verder in het boek terug te vinden. In twee essays worden de stellingen 2, 3 en 4 uiteengezet, stellingen die tot de kern van het gedachtegoed van zijn leermeester behoren. Bij het verkondigen van het evangelie van Hennipman heeft Heertje moeite om het persoonlijke van het zakelijke te scheiden omdat hij het herhaaldelijk niet kan laten om de warhoofden van deze wereld tot de orde te roepen. Het is bijna nooit goed. "Zoveel samengebalde verwarring wordt zelden aangetroffen", over een onderwijscommissie. Over een deugniet-

Arnold Heertje (2007)
Echte economie – Een verhandeling over schaarste en welvaart en over het geloof in leermeesters en leren.
Nijmegen: Valkhof Pers.

econoom betreurt hij het dat zij "nooit heeft kennisgenomen van het werk van Hennipman", En ga zo maar door. Twee zaken irriteren Heertje mateloos: allereerst dat welvaart verengd wordt tot het calculeerbare en, ten tweede, dat op basis van dergelijke enge calculaties normen voor het praktisch handelen voor individuen en samenleving worden afgeleid. Die irritatie komt tot explosie in het slotessay waarin het intellectuele tekort in het onderwijs op de korrel wordt genomen. De eenzijdige nadruk op rendement, efficiency en management is de dood in de pot voor het onderwijs: leerlingen hebben geen leermeesters meer die Heertje zo waardeert en door een kortzichtige productiementaliteit in het onderwijs is ook de middelmaat gaan overheersen. Zijn oplossing is ook even simpel en komt kort-door-de-bocht neer op: geef het onderwijs terug aan de (leer)meesters en geef ruimte

voor de uitzonderlijke talenten.

De ultieme vraag is natuurlijk: is het boek lezenswaardig? Het slotessay bevat zeker een nuttige analyse voor onderwijspolitici. Maar het boek als geheel bevat weinig nieuws, is vaak zuur getoet en niet echt spannend, en dat valt te herleiden tot de twee stijlmodules die de schrijver in dit boek hanteert. De eerste stijlform is die van een boze man die alle domheid in de wereld wil corrigeren. Eén keer 'foute' economen bekritisieren is vermakelijk, maar een heel boek lang is toch tamelijk vervelend. Bovendien, als men het werk van de bekritiseerde economen goed kent, doorziet men op een gegeven moment dat Heertje spijkers op laag water zoekt.

De andere stijlform is die van de schoolmeester die voor het bord de formules in woorden probeert uit te leggen. Het is natuurlijk allemaal een kwestie van smaak, maar échte economie zou bewondering en verwondering moeten oogsten en nergens zet Heertje de theorie op een verrassende of bewonderenswaardige wijze aan het werk. En op zo'n moment zie je ook wat de schaduwzijde van een dominante leermeester kan zijn. Zoals de Amerikaanse dammer Tom Wiswell ooit stelde: "The player who remains slave to the books will not become master". Het oordeel over dit boek is daarom tweeledig. Wie Heertje en zijn kwaadheid wil begrijpen, die moet dit boek lezen. Wie echte economie wil begrijpen, kan toch beter een ander boek ter hand nemen.

HARRY VAN DALEN

Onderzoeker bij het NiDi en de Erasmus Universiteit Rotterdam